

We verlaten gelukkig de grimmige periode waarin alles en iedereen beheerst werd door één enkel economisch model



© BÉNÉDIOTE MAINDIAUX

INTERVIEW
DOOR GIE GORIS

Mark Malloch Brown, de nummer twee van de VN

'DE VERENIGDE NATIES ZIJN GEEN WERELDREGERING IN AANBOUW'

'IN 2003 WAREN DE VERENIGDE NATIES DE GROTE VERLIEZER VAN MONDIALE DISCUSSIES OVER DE OORLOG IN IRAK. MAAR NU DE TOESTAND IN IRAK VAN KWAAD NAAR ERGER GAAT, ZIJN WE HELEMAAL TERUG,' ZEGT DE PLAATSVERVERANGEND SECRETARIS-GENERAAL VAN DE VN, MARK MALLOCH BROWN. HIJ WIJST ONDER ANDERE OP DE VREDESMACHT IN LIBANON, DE VERKIEZINGEN IN CONGO, DE DRUK OP DE SOEDANESE REGERING EN DE MILLENNIUMDOELSTELLINGEN OM HET HERNIEUWDE BELANG VAN DE VN VOOR WERELDVREDE EN DUURZAME ONTWIKKELING TE BEWIJZEN. EEN GESPREK, VLAK VOOR HIJ SAMEN MET ZIJN BAAS KOFI ANNAN VAN HET WERELDTONEEL VERDWIJNT.

Mark Malloch Brown heeft een duizelingwekkend curriculum vitae. Begonnen als politiek correspondent voor The Economist, werkte hij in de jaren tachtig voor een communicatiebedrijf dat onder andere Cory Aquino adviseerde toen ze het opnam tegen de Filipijnse dictator Ferdinand Marcos. Van 1994 tot 1999 was Malloch Brown verbonden aan de Wereldbank, de laatste drie jaar als vice-president. Van 1999 tot 2005 leidde hij UNDP, het ontwikkelingsprogramma van de VN. Daarna werd hij kabinetschef van Kofi Annan en sinds april 2006 plaatsvervangend secretaris-generaal. MO* kon hem begin oktober een dag lang volgen en spreken, dankzij de bereidwillige hulp van Friends of Europe, de regionale VN-informatiedienst en het Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen.

van de VN –de volkeren van deze wereld– te betrekken bij het politieke werk van de instelling. Ouderwetse, welgemantelde maar inhoudsloze verklaringen voldoen niet meer vandaag.' Mark Malloch Brown besefte dat de VN qua bestuur niet aangepast zijn aan de reële machtsverhoudingen anno 2006. 'De Veiligheidsraad weerspiegelt de wereld op het einde van de Tweede Wereldoorlog. Staten als India, Brazilië, Japan en Duitsland hebben er geen vaste stem. Er zit geen enkel Afrikaans land in. De Verenigde Naties bieden het meest voor rijkere kleine landen als België, die dankzij de instelling méér stem krijgen dan zelfs hun ruime economische bijdrage zou verantwoorden. Grote, machtige landen hebben het gevoel dat ze hun macht moeten delen zonder er altijd iets voor terug te krijgen, terwijl arme, kleinere landen gewoon niet aan de bak komen.' Ook de veiligheidsdoctrine van de VN is uit de tijd, vindt de topman. 'Wij werken nog te veel vanuit het schema dat nationale staten

met elkaar in conflict komen en stap voor stap tot een oorlog overgaan. Vandaag doen de meeste conflicten zich echter niet tussen, maar binnen staten voor. Bovendien is er nu de asymmetrische oorlog van het internationale terrorisme. We hebben vandaag behoefte aan een gezamenlijke definitie van terrorisme die aan de basis kan liggen van een gezamenlijke strategie om het te bestrijden. Er moet ook een nieuwe aanpak komen van falende en mislukte staten, die meestal niet enkel een probleem vormen voor hun eigen inwoners maar ook een tijdbom zijn die in het gezicht van buurlanden en de hele wereld kan afgaan.'

Toch is Malloch Brown optimistisch over de toekomst van de VN. 'De manier waarop we deze zomer de vreselijke oorlog in Libanon gestopt hebben, toont het succes van de VN. Israël wou niet weten van een VN-vredesmacht, en toch was dat het uiteindelijke resultaat. De buurlanden van Israël en Libanon wilden simpelweg geen enkele andere oplossing aanvaarden.

Aan de andere kant zouden de VN niet in staat zijn een effectieve en geloofwaardige troepenmacht in te zetten voor de enorme opdracht in Libanon als ze geen beroep kunnen doen op Europese landen.'

Veel mensen zullen het vreemd vinden dat u de aanpak van de Libanonoorlog een succes noemt. De bombardementen hebben toch veel te lang geduurd?

Mark Malloch Brown: Het klopt dat het een allesbehalve gemakkelijk proces was om te komen tot waar we nu staan. Zowel Kofi Annan als ik hadden het gevoel dat we in een pokerspel terechtgekomen waren, met een resolutie van de Veiligheidsraad waarvan wij dachten dat ze meteen de inzet van een vredesmacht inhield. Toen dat fout bleek, moesten we twee weken lang aan publieke en private diplomatie doen om de troepen bij elkaar te krijgen. We slaagden daarin dankzij de inzet van mensen als Romano Prodi, Javier Solana, Jacques Chirac en José Luis Zapatero. In zo'n crisis zouden we echter geen poker mogen spelen, maar duidelijke en snelle procedures moeten hebben om troepen in te zetten. Als de VN op volle kracht zijn in Libanon en als we in Darfoer gelanceerd geraken, zal het totale aantal blauwhelmen volgend jaar wellicht open tot 130.000. Toch moeten we telkens weer gaan bedelen om geld, soldaten en materieel. Voor Libanon slaagden we erin om in twee weken te doen waarvoor we meestal vier maanden nodig hebben. Libanon mag dus een succes genoemd worden, al maakt de crisis ook duidelijk dat er een fundamentele omvorming van de hele veiligheidsdoctrine en van de manier van werken nodig is.

De VN hebben behoefte aan een eigen leger?

Mark Malloch Brown: Er is een tussenstap mogelijk tussen de huidige bricolage en het hebben van eigen troepen. We hebben nood aan afspraken zoals de NAVO nu heeft, waarbij geregelde troepen dienen in hun nationale legers, maar wel voorbereid zijn op onmiddellijke inzetbaarheid in VN-operaties. Dat is politiek makkelijker te verwerken voor staten dan de gedachte aan een staand leger voor de VN.

Worden de VN dan geen slinkse manier voor de NAVO om een grotere greep op de wereldpolitiek te krijgen?

Mark Malloch Brown: De VN en de NAVO hebben elkaar nodig en kunnen elkaar versterken. De VN hebben de legitimiteit die nodig is om overal ter wereld te kunnen interveniëren, terwijl de NAVO de capaciteit heeft om dat te doen. Toch zijn soldaten uit NAVO-lidstaten slechts een kleine minderheid van de VN-blauwhelmen. Wij rekruteren vooral uit India, Pakistan, Jordanië, Bangladesh... Ik vind het zeer gezond dat er iets meer engagement groeit van westerse landen in de VN-missies, al zullen ze altijd wel een minderheid blijven. In sommige gevallen, zoals in Congo, kunnen Europese of NAVO-missies de weg bereiden voor een grotere VN-operatie, maar een Europese troepenmacht om het geweld in Darfoer te beteugelen is wellicht een slechte idee. Daar zal het toch vooral om Afrikaanse troepen moeten gaan.

Dat klinkt mooi, maar het blijkt niet te werken.

Mark Malloch Brown: Wij kunnen het ons in elk geval niet permitteren om Darfoer in de schaduw van het wereldgebeuren te laten verdwijnen. Dat betekent echter niet dat het volstaat om de diplomatieke megafoons boven te halen om het grote gelijk uit te schreeuwen. Onze strategie moet uitgaan van een maximaal rendement, niet van een maximaal gelijk. De Soedanese regering reageert helemaal niet goed op ultimatum of dreigementen vanuit Washington, Londen of Brussel. De troepenmacht van de Afrikaanse Unie moet uitgebreid en versterkt worden, dat is duidelijk. Maar de rol van de Afrikaanse Unie in het oplossen van het probleem in Darfoer blijft essentieel. Er moeten dus nieuwe benaderingen ontwikkeld worden en er moeten méér en andere mensen naar Khartoum gaan om de zaak te bepleiten. Soedan heeft een weelde aan olie, die enorm veel opbrengt en die meer kopers heeft dan aanbod. Dat creëert een gevoel van diplomatieke sterkte en economische kracht, waardoor een simpele afdreiging niet effectief meer is. Al moet daarbij gezegd worden dat olie Soedan tegelijk kwetsbaar maakt voor internationale druk: het land moet zich immers in toenemende mate inschakelen in de wereldmarkt. De Chinese –belangrijke energiepartners van Soedan– moeten hun verantwoordelijkheid nemen en de islamitische wereld moet veel meer betrokken worden. Ook het gewicht van andere Afrikaanse leiders is zeer groot en dat moet dus beter uitgespeeld worden.

Is diplomatie nog in staat om de gevaarlijke situatie in Soedan te ontmijnen?

Mark Malloch Brown: Ik geloof dat diplomatie in essentie meerkomt op het gebruik van rationele argumenten, gecombineerd met de juiste dosis publiek theater, om iedereen tot de juiste conclusies te laten komen. In het geval van Darfoer moeten we echt zo snel mogelijk tot die conclusies komen, want elke week die verstrikt, kan veel mensenlevens kosten, gezien de verslechterende situatie op het terrein. We doen dus heel veel diplomatieke inspanningen om de machthebbers in Khartoum te overtuigen. Maar laat die diplomatie niet de indruk wekken dat we bereid zijn toegevingen te doen op het vlak van de

uiteindelijke doelstelling, namelijk het beschermen van de mensen in Darfoer. Dat is tenslotte de kern van het nieuwe veiligheidsdenken dat vorig jaar door de Algemene Vergadering aanvaard werd. Overheden die hun eigen burgers op grove wijze bedreigen, kunnen zich voortaan niet meer verschuilen achter de nationale soevereiniteit. De wereld heeft de verantwoordelijkheid om tussenbeide te komen en massale mensenrechten-schendingen te stoppen. Dat is de erfenis van Rwanda en het voormalige Joegoslavië. In Darfoer wordt het principe nu op zijn realiseerbaarheid getest.

De VN zeggen dat ontwikkeling één van de centrale peilers is van hun toekomstige opdracht. Enkele machtige spelers op dat terrein –de Wereldhandelsorganisatie, de Wereldbank, het IMF– vallen echter buiten het VN-systeem en worden niet gestuurd door dezelfde logica en ideologie als de VN.

Mark Malloch Brown: De instellingen die u noemt staan toch met een voetje binnen het VN-systeem. Ze zijn lid van het overleg waarin alle gespecialiseerde organisaties zitten. Ik ben ondervoor-

DE VN EN DEMOCRATIE

Zijn de Verenigde naties een gemeenschap van democratische landen?

M. M. Brown: 'De Verenigde Naties zijn begonnen als een club van landen die vochten tegen het nazisme en het totalitarisme. Die aandacht voor mensenrechten en democratie is gebleven. Binnen de VN heb je nu bijvoorbeeld de Community of Democracies. Die groep van meer dan honderd landen bestaat echter niet uitsluitend uit democratiëen. Internationale organisaties vertrekken vaak van hooggestemde idealen, maar buigen dan door onder het gewicht van de reële politiek. Als India in zo'n club zit, dan kan het toch niet anders dan dat ook Pakistan er deel van uitmaakt. Er is als alle Latijns-Amerikaanse landen erbij zijn, dan kan Venezuela toch niet ontbreken.'

Bedoelt u dat Venezuela eigenlijk geen democratie is?

M. M. Brown: 'Toch wel. Venezuela is wel degelijk een democratie en de verkiezingen van december zullen democratische verkiezingen zijn. De vraag is of die democratie op langere termijn gegarandeerd is. Daar ben ik niet zo zeker van.'

Wat kunnen de VN doen om de democratie te stimuleren of te ondersteunen?

M. M. Brown: 'De VN hebben vooral een rol te spelen in landen die recent uit een conflict of een totalitair regime komen. Het ontwikkelingsprogramma van de VN spendert 60 procent van zijn middelen aan democratisering: een vrije pers ondersteunen, kennis en ondersteuning leveren bij het schrijven van een nieuwe grondwet, hulp bieden bij het opzetten van lokale verkiezingen... Deze strategie van sluipende introductie van democratie lukt vanuit de VN, maar zou onmogelijk zijn vanuit een club die exclusief toegankelijk is voor gevestigde democratiëen.'

zitter van de Wereldbank geweest en hoofd van UNDP, ik weet dus hoe gevoelig iedereen is voor het behoud van zijn terrein. Maar de echte coherentie van beleid moet uiteindelijk gerealiseerd worden op het nationale niveau. En dat blijven die verschillende organisaties dan vaak toch vrij makkelijk en vrij goed op één lijn te brengen. Iedereen doet daar waarin hij het best is. Voor de VN betekent dat vaak het ondersteunen van landen in het formuleren en implementeren van hun eigen ontwikkelingsdoelstellingen of democratiseringsprocessen. Wat de VN niet hebben, is het dikke chequeboek dat nodig is om grootschalige projecten te financieren. *In comes the World Bank*. Er is een vrij grote eensgezindheid op het vlak van doelstellingen en tot op zekere hoogte ook van de middelen. Iedereen zegt vandaag bijvoorbeeld dat handel een goede zaak is voor ontwikkeling. Maar er blijven wel een aantal meningsverschillen bestaan over economische beleidsopties. Dat is geen slechte zaak, integendeel. We verlaten gelukkig de grimmige periode waarin alles en iedereen beheerst werd door één enkel economisch model, de tijd dat het enig mogelijke debat nog ging over de snelheid waarmee een land zich aanpaste aan dat neoliberale model. De waarheid is natuurlijk dat landen veel meer ontwikkelingskeuzes kunnen maken.

Moeten de VN niet meer macht krijgen om een noodzakelijk ontwikkelingsbeleid op te leggen. Moet er, met andere woorden, geen echte wereldregering komen?

Mark Malloch Brown: Het bestrijden van armoede, het garanderen van veiligheid, de bescherming van mensenrechten, de opbouw van democratie, de uitbouw van een openbare gezondheidszorg: het zijn allemaal zaken die vroeger op het niveau van de natiestaat aangepakt werden, maar die vandaag een antwoord op mondiale schaal vragen. Alleen denk ik niet dat een groeiend mondiaal bestuur dezelfde vorm zal aannemen als de natiestaat van vroeger. Ik zie eerder een geheel van netwerken en coalities ontstaan waartoe de nationale overheden behoren. De VN zijn minder een wereldregering in aanbouw dan de facilitator en bijeenbringer van zulke globale netwerken die doelgericht op specifieke problemen werken.

Krijgen de VN wel de ruimte om die rol te vervullen van de Verenigde Staten, die zichzelf zien als de enige en echte grootmacht van deze tijd?

Mark Malloch Brown: De relatie tussen de VS en de VN is als een slecht huwelijk. De ene kan niet zonder de andere, ook al botert het al jaren niet meer. Een betekenisvolle VN is onmogelijk zonder een krachtig engagement van de VS, maar sinds Truman of misschien Kennedy hebben we geen Amerikaanse president meer gezien die zich voluit achter de VN gezet heeft. Toch is de relatie met VS heel erg verbeterd sinds 2003. Dat heeft te maken met de ervaring in Irak dat unilaterale actie toch niet zo goed werkt, maar ook met het besef dat humanitaire acties zoals bij de tsunami of de aardbeving in Pakistan alleen goed aangepakt kunnen worden in multilateraal verband. De relatie is dus flink verbeterd, het zou alleen geen kwaad kunnen als de regering in Washington dat ook eens hardop zou zeggen. *